

intellectual (mental) activity, which is formed on the basis of application the received information, the formed skills and functions in the subject process of solving problems. There were determined the main structures of competence at the cognitive level: the system of knowledge concerning specific content area (corresponding to the cognitive component of the experiment), the system of the skills to solve problems (operational aspect), the system of scoring criteria of results (emotional and motivational aspect) and cognitive strategies of solving the problem (behavioral aspect). The author suggested that the functioning of the structures of competence will facilitate the optimization problem solving process, the integration of different levels of subject's resources and development of the dynamic system of individual experience.

Key words: competence, individual experience, representation, knowledge, skills, emotional feelings, solving strategies, resources.

Отримано: 5.07.2014 р.

УДК 37.07 : 005.95 + 159.98

О.Г. Сиропятов

sog1952@list.ru

Н.В. Гончаренко

Goncharenko.nata2011@yandex.ua

Психологічні особливості впровадження тренінгу «Збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів засобами арт-терапії»

Syropiatov O.H., Honcharenko N.V. Psychological features of the training «Preservation of future doctors' mental health by means of art therapy» / O.H. Syropiatov, N.V. Honcharenko // Problems of Modern Psychology: Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 25. – Kamianets-Podilsky: Aksioma, 2014. – P. 427-440.

О.Г. Сиропятов, Н.В. Гончаренко. Психологічні особливості впровадження тренінгу «Збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів засобами арт-терапії». В статті зазначається, що психічне здоров'я є однією із умов становлення професійної самосвідомості, ідентичності, ефективної професійної діяльності фахівця. Воно складає го-

ловну, відносно неспецифічну динамічну основу продуктивності всіх аспектів професійної діяльності і загального благополуччя людини, обумовлює гармонійний розвиток особистості та досягнення професіоналізму. Зазначено, що розроблена програма тренінгу «Збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів засобами арт-терапії», реалізується шляхом впровадження технік танцювальної, музичної, голосової та художньої арт-терапії. Програма створена таким чином, щоб максимально повно впливати на найбільш значущі чинники збереження психологічного здоров'я: ставлення до здоров'я як до найважливішої цінності; володіння навичками самоконтролю; вміння боротися зі стресовими ситуаціями. В статті розглянуто психологічні особливості реалізації тренінгу «Збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів засобами арт-терапії». Розкриті особливості сприйняття учасниками тренінгу окремих інтерактивних технік, які використовуються під час тренінгу. Учасниками дано оцінку ефективності тренінгу. Проаналізовано результати дослідження психічного здоров'я майбутніх лікарів. Досліджено вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на психічне здоров'я майбутніх лікарів. Виділено найбільш значущі чинники збереження психологічного здоров'я. Представлено порівняльні дані констатуючого та контрольних експериментів. Зроблено висновок, що ефективним видом психологічної допомоги, спрямованої на збереження психічного здоров'я, є групова психологічна допомога, зокрема, психологічний тренінг; засобом підвищення психічного здоров'я є саме цілеспрямований вплив на стан людини; психологічний тренінг на основі арт-терапевтичних технік є ефективним засобом покращення психічного здоров'я.

Ключові слова: тренінг, психологічна допомога, психічне здоров'я, майбутні лікарі, засоби арт-терапії, засоби художньої творчості.

О.Г. Сыропятов, Н.В. Гончаренко. Психологические особенности внедрения тренинга «Сохранение психического здоровья будущих врачей посредством арт-терапии». В статье отмечается, что психическое здоровье является одним из условий становления профессионального самосознания, идентичности, эффективной профессиональной деятельности специалиста. Оно составляет главную, относительно неспецифическую динамическую основу производительности всех аспектов профессиональной деятельности и общего благополучия человека, обуславливает гармоничное развитие личности и достижения профессионализма. Указано, что разработанная программа тренинга «Сохранение психического здоровья будущих врачей средствами арт-терапии», реализуется путём внедрения техник танцевальной, музыкальной, голосовой и художественной арт-терапии. Программа создана таким образом, чтобы максимально полно воздействовать на наиболее значимые факторы сохранения психологического здоровья: отношение к здоровью как к важнейшей ценности; владение навыками самоконтроля; умение бороться со стрессовыми ситуация-

ми. В статті розглянуті психологічні особливості реалізації тренінга «Збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів методами арт-терапії». Розкриті особливості сприйняття учасниками тренінга окремих інтерактивних технік, які використовуються в час тренінга. Приведено оцінку учасниками ефективності тренінга. Проаналізовані результати дослідження психічного здоров'я майбутніх лікарів. Досліджено вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на психічне здоров'я майбутніх лікарів. Виділено найбільш значимі фактори збереження психологічного здоров'я. Представлено порівняльні дані констатуючого і контрольних експериментів. Сделано висновок, що ефективним видом психологічної допомоги, направленої на збереження психічного здоров'я, є груповий психологічний тренінг; засобом підвищення психічного здоров'я є саме цілеспрямоване вплив на стан людини. Психологічний тренінг на основі арт-терапевтичних технік є ефективним засобом покращення психічного здоров'я.

Ключові слова: тренінг, психологічна допомога, психічне здоров'я, майбутні лікарі, методи арт-терапії, методи художнього творчості.

Постановка проблеми. За умов перетворення українського суспільства особливої ваги набувають питання формування в особистості ефективних життєвих стратегій, компетентності, гнучкості та мобільності соціальної поведінки, психосоматичного здоров'я та ін.

У цьому контексті проблема збереження та оптимізації психічного здоров'я, зокрема студентської молоді, становить особливий інтерес для психологічної науки, оскільки її розробка є надзвичайно актуальною та важливою для вирішення низки питань освітньої практики, пов'язаних, зокрема, з проблемою успішної адаптації до навчання у вузі, мотивацією до навчання та ін.

Вказується, що психічне здоров'я є однією з умов становлення професійної самосвідомості, ідентичності, ефективної професійної діяльності фахівця. Воно складає головну, відносно неспецифічну динамічну основу продуктивності всіх аспектів професійної діяльності і загального благополуччя людини, обумовлює гармонійний розвиток особистості і досягнення професіоналізму. Психічне здоров'я — це стан рівноваги між особистістю і середовищем, адекватної регуляції поведінки людини, здатності протистояти труднощам без негативних наслідків для здоров'я.

Актуальність проблеми психічного здоров'я молоді зумовила увагу багатьох вчених до її дослідження. У сучасній літературі зростає кількість публікацій, в яких розглядаються різні аспекти цієї проблеми. Встановлена багатофакторність стану психічного здоров'я, визначено його критерії і рівні. Водночас чимало істотних питань висвітлені ще недостатньо. Практично не вивчалися механізми формування психічного здоров'я у майбутніх лікарів. У теоретичному плані майже не розроблені і практично не втілені програми збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів.

Зазначену проблему зарубіжні науковці переважно розглядають в рамках тієї чи іншої концепції особистості, зокрема: психодинамічної теорії особистості З.Фройда, его-теорії особистості Е.Еріксона, гуманістичної теорії особистості Е.Фрома, соціокультурної теорії особистості К.Хорні, теорії типів особистості Г.Айзенка, теорії оперативного навчання Б.Скінера та ін.

Серед українських дослідників питання, пов'язані з різними аспектами психічного здоров'я, розглядали: О. В.Алексеев (настрій і здоров'я); М.І. Боришевський (психологія самоактивності та суб'єктного розвитку особистості як саморегульованої соціально-психологічної системи); Л. Д. Дьоміна, І. О. Ральникова (психічне здоров'я та захисні механізми особистості); Г. В. Ложкін, О. В. Наскова (психологія здоров'я людини); С.Д.Максименко (генетична психологія); В. М. Мясіщев (особистість і неврози); Г. С. Нікіфоров (психологія здоров'я); Р.М.Панкратов (саморегуляція психічного здоров'я) та ін.

Одним із ефективних методів збереження та оптимізації психічного здоров'я майбутніх лікарів, на наш погляд, є соціально-психологічний тренінг.

Мета статті: аналіз психологічних особливостей впровадження тренінгової програми зі збереження та оптимізації психічного здоров'я майбутніх лікарів, результативність впровадження тренінгу.

Методика та організація дослідження. Апробація тренінгу проводилася на базі Української військово-медичної академії у 2013–2014 рр. У тренінгу взяли участь лікарі-інтерни, магістранти медицини. Програма ґрунтувалась на засобах танцювальної, музичної, голосової та художньої арт-терапії. Програма впроваджувалась впродовж 10 днів. Вправи, що включені до тренінгу, базуються на розробках В.В. Козлова [6], В.І. Петрушина [8], Є.Г. Тарасової [13].

Таблиця 1

Структура тренінгу «Збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів засобами арт-терапії»

Заняття	Художні технології	Танцювально-рухові	Музичні технології	Драматичні технології
Заняття 1	1. Знайомство з використанням техніки «Інтерв'ю партнера» (30 хв.). 2. Створення малюнка на тему: «Найбільш яскраві спогади дитинства» та наступне обговорення (30 хв.)	1. Імпульси	Дзеркало	
Заняття 2	Представлення себе за допомогою техніки «Лінія життя», наступне обговорення (30 хв.)	Електрошокер	Очищення від страждань	
Заняття 3	Виконання малюнка «Полярності», обговорення (30 хв.)	Актор / режисер Варіант 1. Дія Варіант 2. Образ Варіант 3. Зрушення	«Прагнення досконалості» Музичний матеріал: І. Брамс. Четверта симфонія, I частина; І. Бах. Бранденбурзькі концерти; Ф. Ліст. Прелюдія, фінал.	Зобразити процес
Заняття 4	2. Художні технології: «Розмова в малюнках» (30 хв.)	Танець протилежностей	«Самосвідомість» І. Бах. Хоральні прелюдії; духовні твори П. Чайковського, С. Рахманінова, Д. Бортнянського, П. Чеснокова, А. Архангельського. Виконується один із перелічених творів	Зображення характеру місцевості (30 хв.):

Заняття 5	Серія малюнків «Хто я?», обговорення (40 хв.)	Любов і лють	«Самоконтроль» Д. Шостакович. Романс з фільму «Овід»; Восьма симфонія, II частина	Вираження свого стану, емоцій, почуттів (30 хв.)
Заняття 6	Вправа «Символічний портрет», обговорення (30 хв.)	Пристрасть і ніжність	«Великий спокій» Музичний матеріал: Жан Мішель Жарр, Фрагменти з платівки «Кисень-водень»; Е. Артем'єв, Фрагмент з платівки «Метаморфози»	Техніка кругових рухів (30 хв.)
Заняття 7	Комунікативне малювання, обговорення (30 хв.). Малюнок на тему «Мій герб», обговорення (30 хв.)	Межі	«Енергія» Музичний матеріал: М. Равель. Пavana; Болеро. М. Равель. Пavana	
Заняття 8	Спільне малювання, обговорення (30 хв.). Робота з глиною: образне представлення себе, обговорення (30 хв.)	Дзеркало Людина та її тінь	«Радість життя» Музичний матеріал: В. Моцарт. Фінал «Маленької нічної серенади»; Ж. Візе. Юнацька симфонія (фінал); танцювальна музика з оперет Й. Штрауса, І. Кальмана, Ф. Легара	
Заняття 9	Додаткове малювання, обговорення (30 хв.). Робота з глиною «Хто Я?», обговорення (30 хв.)	Зустрічі і розставання Музикант і музичний інструмент	«Радість любові» Музичний матеріал: Ф. Шопен. Ноктюрн Es dur; Концерти для фортепіано з оркестром (середні частини). Використовується один із творів	
Заняття 10	Малюнок на тему «Зображення свого стану», обговорення (30 хв.). Малюнок на вільну тему, обговорення (30 хв.)	Душевна розмова		

Ґрунтуючись на даних експериментального дослідження, ми виділили три основних чинники, які, на нашу думку, є найбільш значущими для збереження психічного здоров'я: 1) ставлення до здоров'я як до найважливішої цінності; 2) володіння навичками самоконтролю; 3) вміння боротися зі стресовими ситуаціями. Розроблена нами програма створена таким чином, щоб максимально повно впливати на ці чинники.

Так, ставлення до здоров'я як до найважливішої цінності формується за допомогою: технології «Зображення тварини» (заняття 1), методик «Дзеркало» (заняття 1), «Очищення від страждань» (заняття 2), технології зображення місцевості (заняття 4), методики «Танець протилежностей» (заняття 4), виразу свого стану, емоцій, почуттів (заняття 5), методики «Самоконтроль» (заняття 5), техніки кругових рухів (заняття 6), методик «Пристрасть і ніжність» (заняття 6), «Енергія» (заняття 7), образного представлення себе (заняття 8), методик «Радість життя» (заняття 8), «Радість любові» (заняття 9), голосових вправ (заняття 10).

Володіння навичками самоконтролю досягається при залученні: методик «Імпульси» (заняття 1), «Дзеркало» (заняття 1), «Електрошокер» (заняття 2), виконання малюнка «Полярності» (заняття 3), методики «Актор / режисер» (заняття 3), технології «Розмова в малюнках» (заняття 4), методик «Танець протилежностей» (заняття 4), «Любов і лют» (заняття 5), «Самоконтроль» (заняття 5), «Великий спокій» (заняття 6), комунікативного малювання (заняття 7), методики «Межі» (заняття 7), спільного малювання (заняття 8), методик «Людина та її тінь» (заняття 8), «Музикант і музичний інструмент» (заняття 9), «Душевна розмова» (заняття 10).

Вмінню боротися зі стресовими ситуаціями сприяють: методика «Дзеркало» (заняття 1), зображення тварини (заняття 2), методика «Очищення від страждань» (заняття 2), зображення процесу (заняття 3), методики «Прагнення досконалості» (заняття 3), зображення характеру місцевості (заняття 4), методики «Самосвідомість» (заняття 4), виконання серії малюнків «Хто я?» (заняття 5), виразу свого стану, емоцій, почуттів (заняття 5), методики «Символічний портрет» (заняття 6), техніки кругових рухів (заняття 6), методик «Пристрасть і ніжність» (заняття 6), «Великий спокій» (заняття 6), «Енергія» (заняття 7), образного представлення себе (заняття 8), методики «Радість життя» (заняття 8), «Радість любові» (заняття 9), зображення свого стану (заняття 10), голосові вправи (заняття 10).

Результати дослідження та їх обговорення. Склад експериментальної групи був сформований за результатами констатувального етапу експерименту. До цієї групи увійшли 17 студентів із низьким рівнем психічного здоров'я (III кластер цілком), 33 – із середнім рівнем (II кластер цілком) та 10 – із нормальним рівнем (частково I кластер). Контрольну групу склали, відповідно, 23 студенти з нормальним рівнем психічного здоров'я (частково I кластер) та 37 із високим рівнем (IV кластер). Тренінгові заняття тривали 10 днів, після чого в обох групах знову було проведено повторне дослідження. Воно здійснювалося на тих самих методиках, що і на етапі констатувального експерименту.

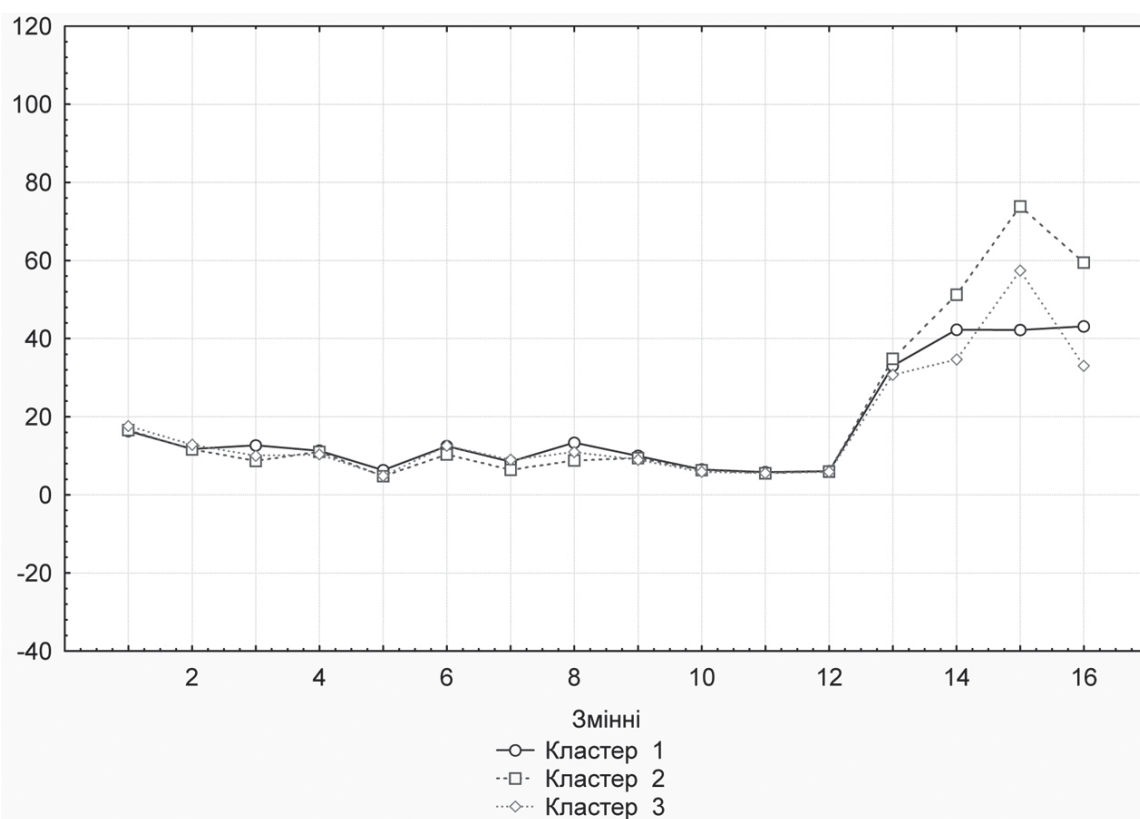

Рисунок 1. Графік середніх показників для кластерів основної групи на етапі контрольного експерименту

Як було зазначено вище, до складу експериментальної групи увійшли представники трьох кластерів. Цей розподіл виявився вірним і після проведення контрольного етапу експерименту.

Перший кластер охоплює досліджуваних із задовільним рівнем психічного здоров'я. На етапі контрольного експерименту їхня кількість скоротилася до 25 досліджуваних проти 33 на етапі констатувального експерименту.

Другий кластер включав досліджуваних, рівень психічного здоров'я яких визначено як незадовільний. Після проведення тренінгових занять кількість таких досліджуваних скоротилася із 17 до 13 осіб.

Третій кластер включив досліджуваних із добрим рівнем психічного здоров'я. Кількість останніх наприкінці занять збільшилася до 22 (порівняно із 10 на етапі констатації).

Як бачимо, кількість студентів у виділених нами кластерах перерозподілилася: стало відчутно менше тих, хто характеризувався незадовільним та задовільним рівнем психічного здоров'я, і більше тих, чий рівень можна визначити як добрий.

За допомогою t-критерію Ст'юдента, ми порівняли дані констатуючого та контрольнього експерименту.

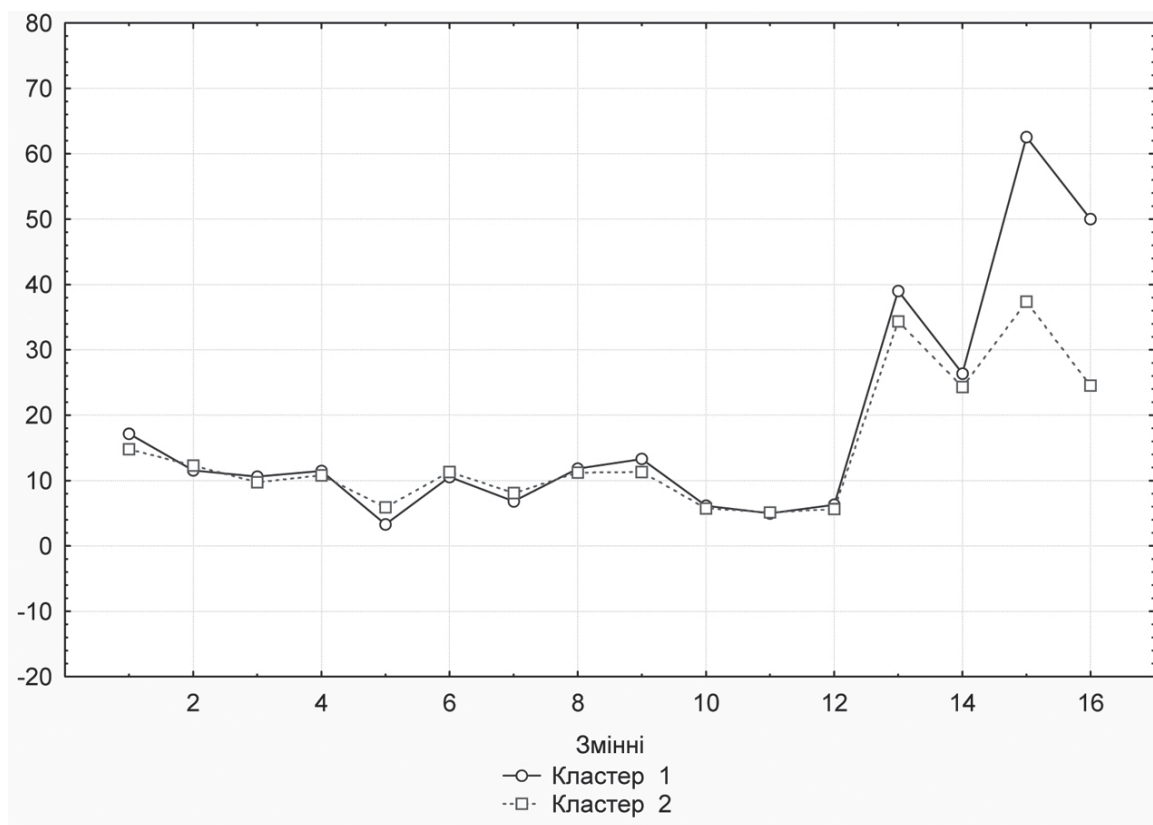

Рисунок 2. Графік середніх показників для кожного з кластерів контрольної групи на етапі контрольнього експерименту

Результати порівняння свідчать, що значимі зміни у студентів відбулися за параметрами: самопочуття ($t = P < -2,1976$), активність ($t = P < -4,5799$), настроїв ($t = P < -1,7268$), особистісна тривожність ($t = P < 1,7844$), напруженість ($t = P < 1,4627$), резистенція ($t = P < 1,4687$) та виснаження ($t = P < 1,5488$). Показники самопочуття, активності та настрою зросли, а показники особис-

тісної тривожності, резистенції та виснаження, навпаки, зменшилися. Все це дозволяє нам зробити висновок про ефективність розробленої нами програми збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів.

Звернемося до даних, отриманих на завершальному етапі експерименту в контрольній групі. До неї увійшли представники двох виділених на констатуючому етапі кластерів – студенти із добрим та високим рівнем психічного здоров'я. Як бачимо, цей розподіл залишився незмінним.

Проведений нами аналіз виявив, що на завершальному етапі експерименту виділені нами кластери не змінилися ані кількісно, ані якісно. Група студентів із добрим рівнем психічного здоров'я налічує 23 досліджуваних, із високим рівнем – 37. Використовуючи t-критерій Ст'юдента, ми порівняли дані констатуючого та контрольного експерименту в контрольній групі. Результати представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняльні дані констатувального та завершального експерименту в контрольній групі

Шкали	Середнє значення даних констатуючого експерименту	Середнє значення даних контрольного експерименту	t-значення	Ступінь свободи	Ступінь відхилення на етапі констатуючого експерименту	Ступінь відхилення на етапі контрольного експерименту	F-відношення дисперсії	P дисперсії
Гіпертимність	15,70	15,70	0,00	118	4,63	4,68	1,02	0,93
Збудливість	11,96	12,01	-0,06	118	4,25	4,24	1,00	0,99
Емотивність	10,00	10,08	-0,10	118	4,50	4,49	1,00	0,97
Педантичність	11,00	11,06	-0,09	118	3,93	3,82	1,06	0,82
Тривожність	4,80	4,91	-0,14	118	4,35	4,22	1,06	0,81
Циклотимність	11,10	11,05	0,07	118	3,71	3,69	1,01	0,96
Застрагаючість	7,60	7,60	-0,00	118	4,79	4,72	1,03	0,90
Екзальтованість	11,60	11,45	0,25	118	3,28	3,26	1,01	0,96
Невротизація	12,15	12,10	0,04	118	6,42	6,20	1,07	0,78
Самопочуття	5,89	5,90	-0,04	118	1,12	1,11	1,01	0,95
Активність	4,99	5,07	-0,35	118	1,35	1,24	1,19	0,50
Настрій	5,83	5,89	-0,28	118	1,19	1,15	1,07	0,78

Особистісна три- вожність	36,28	36,13	0,09	118	8,32	8,27	1,01	0,96
Напруженість	25,28	25,13	0,08	118	9,37	9,32	1,01	0,96
Резистенція	47,15	47,01	0,04	118	15,40	15,45	1,00	0,97
Виснаження	34,13	34,28	-0,05	118	14,87	14,84	1,00	0,98

Як бачимо, t-критерій у контрольній групі виявився незначимим за жодним із показників. Отримані дані дозволяють зробити висновок про те, що: 1) засобом підвищення психічного здоров'я є саме цілеспрямований вплив; 2) психологічний тренінг на основі арт-терапевтичних технік є ефективним засобом покращення психічного здоров'я.

Отже, показано, що ефективним видом психологічної допомоги, спрямованої на збереження психічного здоров'я, є групова психологічна допомога, зокрема, психологічний тренінг: арт-терапії – тренінгів, здійснюваних за допомогою засобів художньої творчості.

На цій підставі було розроблено програму тренінгу «Збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів засобами арт-терапії», а саме шляхом впровадження технік танцювальної, музичної, голосової та художньої арт-терапії. Розроблена нами програма створена таким чином, щоб максимально повно впливати на найбільш значущі чинники збереження психологічного здоров'я: 1) ставлення до здоров'я як до найважливішої цінності; 2) володіння навичками самоконтролю; 3) вміння боротися зі стресовими ситуаціями.

Програма була реалізована на 2-х групах досліджуваних: експериментальної та контрольної. До експериментальної групи увійшли 17 студентів із незадовільним рівнем психічного здоров'я (III кластер цілком), 33 – із задовільним рівнем (II кластер цілком) та 10 – із добрим рівнем (частково I кластер). Контрольну групу склали, відповідно, 23 студенти з добрим рівнем психічного здоров'я (частково I кластер) та 37 студентів із високим рівнем (IV кластер). Тренінгові заняття для основної групи тривали впродовж 10 днів.

На завершення тренінгу в основній групі було також виділено три кластери, але кількість людей у них змінилася. До першого кластеру увійшли досліджувані із задовільним рівнем психічного здоров'я. На завершальному етапі експерименту їхня кількість скоротилася до 25 проти 33 на етапі констатувального експерименту. До другого кластеру увійшли досліджувані, рівень психічного здоров'я яких ми визначили як незадовільний.

Після проведення тренінгових занять кількість таких досліджуваних скоротилася із 17 людей до 13. Третій кластер включав до себе студентів із добрим рівнем психічного здоров'я. До проведення тренінгу таких осіб в основній групі було 10, а після нього їхня кількість збільшилася до 22. Отже, кількість студентів у виділених нами кластерах перерозподілилася: стало відчутно менше тих, хто характеризувався незадовільним та задовільним рівнем психічного здоров'я, і більше тих, чий рівень можна визначити як добрий.

Результати порівняння за t-критерієм Ст'юдента свідчать, що значимі зміни у студентів відбулися за параметрами: самопочуття ($t = P < -2,1976$), активність ($t = P < -4,5799$), настроїв ($t = P < -1,7268$), особистісна тривожність ($t = P < 1,7844$), напруженість ($t = P < 1,4627$), резистенція ($t = P < 1,4687$) та виснаження ($t = P < 1,5488$). Показники самопочуття, активності та настрою зросли, а показники особистісної тривожності, резистенції та виснаження, навпаки, зменшилися. Все це дозволяє нам зробити висновок про ефективність розробленої нами програми збереження психічного здоров'я майбутніх лікарів.

Висновки. Проведений нами аналіз показників досліджуваних контрольної групи виявив, що на етапі контрольного експерименту виділені нами кластери не змінилися ані кількісно, ані якісно: як і на етапі констатуючого експерименту група досліджуваних із добрим рівнем психічного здоров'я налічує 23, із високим рівнем – 37. Виявилось, що t-критерій у контрольній групі виявився незначимим за жодним із показників. Отримані дані дозволили нам зробити висновок про те, що: 1) засобом підвищення психічного здоров'я є саме цілеспрямований вплив на стан людини; 2) психологічний тренінг на основі арт-терапевтичних технік є ефективним засобом покращення психічного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: Теория и практика. – Изд. 3-е, испр. и доп. / А.Ф. Бондаренко. – М.: Класс, 2001. – 336 с.
2. Бурно М.Е. Терапия творческим самовыражением / М.Е. Бурно. – М.: Медицина, 1989. – 304 с.
3. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга / И.В. Вачков. – М., 1999.
4. Введение в профессию «психолог» / Под ред. И.Б. Гриншпуна. – М.; Воронеж, 2004.

5. Грецов А.Г. Тренинг общения для подростков / А.Г. Грецов. – СПб., 2005.
6. Козлов В.В. Интегративная танцевально-двигательная терапия / В.В. Козлов, А.Е. Гиршон, Н.И. Веремеенко. – СПб.: Речь, 2010. – 286 с.
7. Копытин А.И. Системная арт-терапия / А.И. Копытин. – СПб: Питер, 2001. – 224 с.
8. Петрушин В.И. Музыкальная психотерапия: Теория и практика / В.И. Петрушин. – М.: Владос, 1999. – 176 с.
9. Прикладная социальная психология / Под ред. А.Н. Сухова, А.А. Деркача. – М., 1998.
10. Психологическая помощь и консультирование в практической психологии / Под ред. М.К. Тутушкиной. – СПб.: Дидактика Плюс, 1999.
11. Пурнис Н.Е. Арт-терапия в развитии персонала / Н.Е. Пурнис. – СПб: Речь, 2008. – 176 с.
12. Ситников А.П. Акмеологический тренинг: Теория. Методика. Психотехнологии / А.П. Ситников. – М., 1996.
13. Тарасова Е.Г. Целительные силы искусства: Арт-педагогические техники и приёмы / Е.Г. Тарасова. – Тамбов: ТО-ИПКРО, 2006.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bondarenko A.F. Psihologicheskaja pomoshh': Teorija i praktika. – Izd. 3-e, ispr. i dop. / A.F. Bondarenko. – М.: Klass, 2001. – 336 s.
2. Burno M.E. Terapija tvorcheskim samovyrazheniem / M.E. Burno. – М.: Medicina, 1989. – 304 s.
3. Vachkov I.V. Osnovy tehnologii gruppovogo treninga / I.V. Vachkov. – М., 1999.
4. Vvedenie v professiju «psiholog» / Pod red. I.B. Grinshpuna. – М.; Voronezh, 2004.
5. Grecov A.G. Trening obshhenija dlja podrostkov / A.G. Grecov. – SPb, 2005.
6. Kozlov V.V. Integrativnaja tanceval'no-dvigatel'naja terapija / V.V. Kozlov, A.E. Girshon, N.I. Veremeenko. – SPb.: Rech', 2010. – 286 s.
7. Kopytin A.I. Sistemnaja art-terapija / A.I. Kopytin. – SPb.: Piter, 2001. – 224 s.
8. Petrushin V.I. Muzykal'naja psihoterapija: Teorija i praktika / V.I. Petrushin. – М.: Vlados, 1999. – 176 s.
9. Prikladnaja social'naja psihologija / Pod red. A.N. Suhova, A.A. Derkacha. – М., 1998.

10. Psihologicheska ja pomoshh' i konsul'tirovanie v prakticheskoy psihologii / Pod red. M.K. Tutushkinoy. – SPb.: Didaktika Pljus, 1999.
11. Purnis N.E. Art-terapija v razvitii personala / N.E. Purnis. – SPb: Rech', 2008. – 176 s.
12. Sitnikov A.P. Akmeologicheskij trening: Teorija. Metodika. Psihotehnologii / A.P. Sitnikov. – M., 1996.
13. Tarasova E.G. Celitel'nye sily iskusstva: Art-pedagogicheskie tehniki i prijom y / E.G. Tarasova. – Tambov: TOIPKRO, 2006.

O.H. Syropiatov, N.V. Honcharenko. Psychological features of the training «Preservation of future doctors' mental health by means of art therapy». In the article the mental health is noted to be one of the conditions of the formation of a specialist's professional self-consciousness, identity, effective professional activity. It is the main, relatively non-specific dynamic foundation of all aspects of professional activity productivity and overall well-being of a man, determines the harmonious development of the personality and achievements of professionalism. It is noted that the program of the training on «Preservation of future doctors' mental health by means of art therapy» is realized by implementing techniques of dance, music, voice and art of art therapy; the program is designed in such a way to maximize the impact on the most significant factors of the psychological health conservation: attitude to health as the most important value; possession of self-control skills; ability to deal with stressful situations. The article describes the psychological characteristics of the implementation of the training «Preservation of future doctors' mental health by means of art therapy». The features of the training participants' perception of individual interactive techniques that are used during the training are revealed. The assessment of the training effectiveness made by the participants is shown. The results of the study of future physicians' mental health are analyzed. The influence of external and internal factors on the mental health of future doctors is studied. The most significant factors of mental health preservation are distinguished. The comparative data of ascertaining and control experiments are shown. It is concluded that the effective kind of psychological help aimed at preserving mental health, is psychological help is a group, in particular, psychological training: art therapy that means trainings undertaken by means of artistic creativity; means of improving mental health is just focused impact on the on the human condition; psychological training on the basis of art therapy techniques is an effective way to improve mental health.

Key words: training, psychological help, mental health, future doctors, the means of art therapy, means of artistic creativity.

Отримано: 15.07.2014 р.